

CRĂCIUNUL înainte și după Hristos - două sărbători îngemănate

«De Crăciun sărbătorim Nașterea Mântuitorului Iisus Hristos...»

Oamenii contemporani grăbiți ignoră misterul care învăluie cele două sărbători îngemănate la 25 decembrie, în solstițiul de iarnă, *ca doi brazi într-o tulpină, ca doi ochi într-o lumină*:

- sărbătoarea gazdă a lumii vechi - ziua Moșului Crăciun /nașterea Soarelui nebiruit Mithra

- sărbătoarea găzduită – ziua Nașterii Pruncului Sfânt al lumii creștine.

Sărbătorirea Crăciunului a fost prima oară consfințită la Roma în 354 e.n.[1] Cum în biblie nu exista o dată corespunzătoare nașterii lui Iisus Cristos iar Cultul soarelui – considerat păgân, era adânc înrădăcinat în conștiința maselor, Papa Liberius a decis ca la 25 decembrie, adică ziua nașterii lui Sol Invictus Mithras, să suprapună marea sărbătoare a creștinătății - Nașterea lui Iisus Christos.

1. Semnificația sărbătorii arhaice și posibilele origini ale cuvântului *Crăciun*.

1.1. *Moș Crăciun*, bătrân ca Timpul însuși, este o divinitate arhaică, reprezentarea folclorică a lui *Saturn senex*, numit și *Deus Daciae*, supranumit și *Omul, Cronos, Zalmoxe, Zeul Moș. Saturnaliile* – serbate la 25 decembrie și având origine carpatică - au precedat cu multe secole fondarea Romei[2]. În timpul Saturnaliilor, cei bogați făceau daruri celor săraci pentru a cinsti epoca de aur a libertății, când Saturn împărățea peste toată lumea cunoscută.

Crăciun este masca milenară a unui **cioban zeu-moș**, creatorul a toate câte sunt, pe chipul căruia timpul a încremenit: «Șezi, Crăciun, sfânt bătrân și ridică pe Sion», «E ziua lui Crăciun, lui Moș Crăciun cel Bătrân». El aducea daruri: caș, urdă, mere, nuci, colaci și vin: «C-așa-i legea din bătrâni,/ Din bătrâni, din oameni buni,/ Să se dea la sânt Crăciun/ Un colac și-un vinaț bun».

Nu există nici o legătură între Moș Crăciun multimilenar al tradiției și *Santa Claus*, imaginea gazetărească[3] sau cea de marketing lansată în anii '30 de compania Coca-Cola[4], moșul în tunică purpurie cu guler alb, simbolizând licoarea roșie cu spumă albă de larg succes.

1.2. Crăciunul era cea mai importantă sărbătoare a erei pre-creștine. După vechile calendare, creștinii au sărbătorit mai mult de un mileniu **Anul Nou în ziua de Crăciun**: la Roma în Cancelaria papală era folosit și în secolele XIV-XVII, sub numele de *stilus curiae Romanae*, în Germania până în secolul al XVI-lea, în Anglia din secolul al VII-lea până în secolul al XIII-lea, în Franța numai în 1564 s-a hotărât începerea Anului Nou la 1 ianuarie, în Rusia schimbarea s-a făcut sub Petru cel Mare, în Țările Române până la sfârșitul secolului al XIX-lea.[5] La românii din Banat și Transilvania, și în prezent ziua de 1 ianuarie se numește Crăciunul Mic, nu Anul Nou.

1.3. Din ținuturile acoperite de păduri și nea, împânzite de sihăstrie, coborau an de an în satele din văi asceți bătrâni în cojoace mițoase, cu desagii plini de crengi **sfinte de vîsc**, considerat panaceu, leac pentru toate bolile oamenilor (de inimă, de oase, epilepsie, astm, otrăvire, tumori, sterilitate) și chiar pentru animale (contra viermilor în nas la miei și mai ales a scorbutului, fiind bogat în vitamina C, ca vitele să nu-și piardă dinții și să fie nevoiți să le taie).

Vîscul conține viscotoxină, viscoli, amine, aminoacizi, vitamina C și E etc.[6]

Vîscul, planta miraculoasă veșnic verde, a cărui rădăcină nu atinge pământul, era atârnat sus la grindă, ca talisman care apăra sănătatea și casa. Când se usucă, vîscul devine ca aurul, de unde și numele cărții lui **G.J. Frazer** *Creanga de aur*. Poate cu aceste crengi verzi cu boboțe albe colindătorii binecuvântau creștetul oamenilor de Anul Nou în obiceiul *sorcovei*.

Astfel, una din originile cuvântului *Crăciun* ar putea fi **sărbătoarea « crăcilor de aur » sacre**, iar Moșul cu crăci să fi primit de la săteni numele de Moș Crăciun, cum presupune cercetătorul **Gabriel Gheorghe** în studiul citat.

1.4. Crăciunul măsoară totodată rădăcinile adânci ale civilizației europene, atingând perioada unui **cult solar autohton** (focul fiind simbolul soarelui, al luminii divine). **Strămoșii românilor**, considerați de **Marija Gimbutas**[7] (cercetătoare la U.C.L.A. – USA) drept **cea mai veche civilizație europeană, Old European Civilisation -6.500-3.500 î.Hr.**, erau un popor stabil, care își construia așezări și trăia din agro-păstorit (când restul Europei zăcea pentru încă trei milenii sub ghețurile glaciației Riss-Wurm), știind să prețuiască soarele și neavând nevoie să împrumute un cult solar din alte părți ale lumii.

Prin urmare, în Europa solarismul este mai vechi decât cultul, presupus oriental, al lui Mithra, cum observă **Petru Caraman**[8]. El aduce ca probe datini răspândite la aproape toate popoarele Europei (români, germani, sârbo-croați, bulgari, greci etc.): rostogolirea **roților de foc** din crăci aprinse pe costișă, **colacii de Crăciun** care imita forma soarelui, **arderea butucului în noaptea de Crăciun** (la sârbi : *badnjak, badnje večē*).

La români în nopțile solstițiului de iarnă roți de car îmbrăcate în crengi și paie erau aprinse și se dădeau de-a dura de pe înălțimi la vale, împrăștiind scânteii pe ogoare ca să le facă roditoare. Tinerii alergau pe lângă roți, bătând din tălângi și chiuind: „Păzea că vine roata de foc/ cu belșug și noroc;/ Păzea că vine soarele/ și vă arde picioarele,/ păzea, păzea”[9]

Era o **sărbătoare a focului de iarnă**, admirabil descrisă de **James Frazer** (capitolul „Sărbătorile focului”: *Chapter 63. The Interpretation of the Fire-Festivals. Section 2. The Solar Theory of the Fire-festivals*): „Bușteanul Crăciunului, care ocupă un loc atât de important în sărbătoarea populară, avea la origine rolul să ajute soarele aflat în chinurile renașterii în miezul iernii să-și reaprindă lumina ce părea că se stinge.” [10]

Hora sacră în jurul rugului aprins la Crăciun se desfășura în sensul mișcării soarelui pe cer. La români hora e un **joc religios, relict heliolatric**, prin care oamenii se rugau pentru cele trebuitoare. Ridicând mâinile în dans preamăreau soarele, iar bătând pământul cu picioarele cereau rod bun pe ogoare, în livezi și grădini: „Bate hora din picioare/ să răsară iarăși soare;/ bate hora tot pe loc/ să răsară busuioc”[11].

In albaneză crencia sau kercü,-ni este craca, butucul sau buturuga care se aprinde în noaptea de Crăciun, cum arată **E. Çabej**[12]

Julia Maria Cristea relevă datini similare. În **Franța** cea mai semnificativă tradiție, la sate, este cea a „buturugii de lemn”, care este arsă la foc mic, în căminul, soba, sau în curtea fiecărei case, iar după sărbătoarea Crăciunului, cenușa rămasă este împrăștiată pe câmp, pentru a aduce noroc și o recoltă bogată. La oraș se face doar o prăjitură specială cu aspect de buturugă, numită **“buche de noel”**. În **Scandinavia** și în **nordul Germaniei** se aprinde, prin tradiție, unui **foc uriaș** din lemn, în noaptea de Crăciun.

În **Grecia** o tradiție veche, păstrată și acum cu sfințenie, este aprinderea în noaptea de Crăciun a celui mai masiv trunchi de copac, denumit **Christoxylo**. Timp de 12 nopți (24

decembrie – 6 ianuarie) este ținut aprins Focul de Crăciun, menit să ardă spiridușii răi, numiți Kalikanzari, care în acest interval de timp devin foarte activi.

În **Italia** timp de 12 zile între Crăciun și Epiphania (Bobotează) în cămin trebuie să ardă un trunchi de frasin, simbolizând pomul de Crăciun.[13]

Sorin Paliga observă că paralela **Crăciun-butuc** este întâlnită și în cazul formei italiene **ceppo**, care înseamnă atât „Crăciun”, cât și „butuc, buturugă”, deci *sărbătoarea Crăciunului* este de fapt *sărbătoarea butucilor*, a crăcilor aprinse de Crăciun.[14]

Aceeași moștenire spirituală precreștină e atestată de **Joan Sabin** și **la britanici**: cazanele cu catran arzând purtate pe creștet de englezi la Allandale în Northumberland, cu care e aprins un rug uriaș în noaptea dintre ani, sau mingile de foc făcute din sârma împletită, umplută cu așchii și rumeguș muiate în parafină (*swinging fireballs*), aprinse la miezul nopții și rotite deasupra capului de scoțieni în Stonehaven[15].

Iată alte ilustrări de la români: «În noaptea de Crăciun nu trebuie să se stingă focul. Se pune în această noapte un buștean în foc, numindu-se bușteanul Crăciunului»; «cenușa bușteanului care arde în noaptea Crăciunului e împrăștiată prin grădini pentru rodirea lor»; «La Crăciun cerul este deschis»[16]. O altă credință[17] spune că anul care începe va fi luminos și spornic pentru familiile care în noaptea Anului Nou vor ține lampa aprinsă până la ziuă.

1.5. Români din Bucovina cred că Dumnezeu a lăsat **colindele** ca în fiecare an toți oamenii să audă numele cel sfânt al Domnului și să lase răutațile. Când colindele nu vor mai răsuna pe pământ, lumea va încăpea pe mâna diavolilor[18].

Se cuvine o mențiune aparte despre datina *umblatului în colindețe* în Transilvania: colindătorii, numiți *pițărâi*, își pregătesc niște ciomege din crăci de alun, «pe care le despoaie de coajă, le înfășură cu tei, în formă de spirală, le udă și le pun la fum, spre a ieși pestrițe», apoi se adună în seara de Ajun, fac un foc, joacă hore, cântă și spun povești până la miezul nopții, când încep să colinde pe la gazde: „*Bună sara lui ajun,/ Da-i mai bună a lui Crăciun./ Dă-mi și mie un pizărău,/ Că-s pruncul lui Dumnezeu.*” Stăpânul casei băga în traista fiecărui copil câte un pizărău, adică un colăcel făcut din făină de grâu, apoi arunca pe jos mere, nuci și bani din metal, iar copiii se înghesuiau să le adune. «Când intră în casă răscolesc focul din vatră cu *colindetele* lor, adică cu ciomegele, ca să arză astă noapte focul până la ziuă (...) Colindătorii pleacă și mulțămesc pentru darurile primite cu aceste cuvinte: *Noi ieșim și Dumnezeu intră.* Săteanul nostru român ține foarte mult la datina umblatului *în colindețe* și fiecare își trimite odrasla în cel puțin trei ani de-a rândul, căci în popor se crede că a umblat în colindețe și Domnul Hristos.»[19].

Tudor Pamfile menționează același obicei și în nordul Olteniei: “ se alege un vătav, care se chiamă *vătrai*, fiindcă el intră întâiu în casa omului și bodicăie cu colinda în foc... Când pițărâii au venit la casa omului, omul îi bagă în curte pe toți și scoate o coțovaică, - coajă de dovleac, - cu semințe de cânepă, in, porumb, grâu, semințe de dovleac și i le dă *vătraiului*. *Vătraiul* ia cu mâna, aruncă în toate părțile, pe casă, pînă și zice :*Să crească,/ Să înmulțească,/ La mulți ani ca sa înflorească !/ Câte cuie pe casă,/ Atâția galbeni pe masă, /La anul și la mulți ani!* Atunci omul iese cu desaga și le dă la toți pe rând pițărâi. Pițărâi se dă : covrigi, simigi, boabe fierte, pere, mere, colivă, țuică fiartă, vin și altele.”[20]

Colindetele - aceste toiege din bețe, nuiele sau crăci cu ornamente pirogravate, folosite pentru ritualul scormonitului în focul de Crăciun puteau de asemenea să contribuie la denumirea Crăciunului.

Romulus Vulcănescu amintește și bătele magico-rituale cu cap de cal care simbolizau razele soarelui în *dansul călușarilor*. El menționează **cultul cailor solari** în Europa de vest sub formă de *Pferd-Ritters* la germani, *cheval jupon* la francezi și *hobby horse* la englezi,^[21] precum și *dansul căiușilor* în solstițiul de iarnă în România. **Dansul călușarilor** a fost pus în legătură și cu **dansul antic al collisaliilor**. În Oltenia se juca un «căluș de iarnă» la malul Dunării pe gheață. În dansul lor ritual, bărbații purtau *toiege-mascoide* din lemn cu capete de cai albi - *cai solari*, cu care alungau duhurile rele din pământ și din văzduh.

1.6. Consacrarea rituală a **bradului** în sărbătorile solstițiului de iarnă este anterioară erei creștine, așa cum demonstrează cercetătorul **Romulus Vulcănescu** în studiul *Mitologie română*^[22]: «În paleo-folclorul român **bradul ca arbore cosmic** e consemnat într-o descriere impresionantă: *Sus în vârful muntelui / crește bradu' brazilor;/ de mare și înfoiat / tot ceru' l-a îmbrădat, / soarele în cetini,/ luna între ramuri / mii și mii de stele, / între rămurele. (...)* Bradul a fost și este prezent în ceremonii și rituri proprii vieții săteanului român ».

Bradul este **arbore de naștere**, de înfrățire simbolică între noul născut și un brăduț; este **arbore de nuntă** (stâlpul de nuntă pe care se leagă năframa, busuiocul și plosca de vin care se înmânează miresei); **arbore de judecată** (bradul de jurământ și bradul justițiar); **arbore funerar** care ajută sufletul în marea trecere peste apa sâmbetei sau Marea Neagră, **arbore de pomană** de care atârnă colaci și mere; **arbore de bun augur** în colinde și **coloana cerului, axis mundi**, având coroana în ceruri și rădăcinile în pământ. Creatorul lumii a izbit cu toiagul în apele primordiale și ele s-au deschis în locul acela și s-a ridicat falnic un brad fosforescent, picurând stropi de apă luminoasă (idem, p.484).

Obiceiul de a împodobi la solstițiul de iarnă, ușile, ferestrele și casa cu crengi de brad sau pin, în credința că ele aduc noroc, viață lungă, prosperitate și fertilitate, datează cu mult înaintea creștinismului. La popoarele nordice ramurile de brad cu care se împodobeau iarna casele, erau un mijloc de a lupta împotriva demonilor și duhurilor rele, care, se credea că în perioada răscruții dintre ani, umblau printre oameni. Totodată, faptul că rămâneau întotdeauna verzi, era o speranță în renașterea luminii și venirea primăverii. Același rol îl are în Germania și Austria tradiția „**Coroanei de Advent**”, făcută din crengi de brad, cu lumânări care se aprind pe rând în decembrie, până în seara de ajun^[23]

1.7. Cultul soarelui a fost asimilat în sărbătoarea creștină a Crăciunului.

Grecii, egiptenii, sirienii serbau pe 25 decembrie **nașterea Soarelui**. În Egipt, **fiul lui Isis, împărăteasa cerurilor**, se naște chiar în preajma solstițiului de iarnă. **Yule** este **numele caldeean pentru copil sau prunc**. Însuși numele popular al sărbătorii Crăciunului la britanici – *Yule-day*, îi dovedește originea păgână. **Strămoșii anglo-saxonilor** numeau data de **25 decembrie Yule-day** sau **Ziua-Pruncului**, iar **noaptea din ajun Noaptea-Mamei**, cu mult înainte de a ajunge în contact cu creștinismul.^[24]

În Imperiul Roman în anul 274 e.n. împăratul Lucius Domitius Aurelianus a ridicat la **Roma** un templu dedicat lui Sol Invictus - Zeul Soare nebirit, apărător al imperiului, și a decis celebrarea cultului Soarelui ca un cult oficial de stat: **dies natales Solis invicti**.

Pentru cinstirea soarelui învingător se aprindeau focuri enorme, ca reprezentări pământene ale zeului celest. Noul născut era personificat la egipteni ca un prunc, care era arătat mulțimii la miezul nopții, ca prilej de bucurie: «Fecioara a născut, lumina crește!»^[25].

Sărbătoarea solstițiului de iarnă, denumită **în spațiul germanic Julfest**, (la englezi **Yule**) era ținută în toate țările Europei de nord, în strânsă legătură cu fertilitatea și cultul morților prin petreceri și ospete cu mâncăruri abundente, cortegii de măști etc^[26].

1.8. Prin nașterea lui Mithra: “lumea cea veche sărbătorea creșterea luminii, care biruiește forțele întunericului”^[27]. Mithra era cunoscut drept Domn al Adevărului și al Luminii

Cerești.. Ecouri ale mithraismului se găsesc în unele colinde românești, unde **Iisus îmbracă toate attributele lui Mithra** (venerat atât în Dacia, unde s-au găsit 280 monumente, cât și în Moesia Inferior – 90 monumente): „și pe fața fiului/ scrisă-i raza soarelui”.[28] Ecouri apar și în onomastica românilor: Mitra, Mitrea, Mitru, Mitre, Mitran, Mitrică, Mitrancă, Mitrofan, Mitroi, Mitruș, Mitrelea, Mitrescu, Mitrican, Mitrici, Mitrin, Mitriev, Mitrovici, Mitruțoiu (chiar tatăl meu se numea Mitruță)[29].

1.9. În studiul *Geneza creștinismului popular al românilor*, **Nelu Zugravu** afirmă că „*Nemurirea și postexistența propovăduite de Zalmoxe ar fi putut anticipa și pregăti creștinismul*” [30]. Dobândirea nemuririi însemna și un cod de legi morale: pietate, abținere, puritate, curaj. Geto-dacii foloseau incinerarea, ca sufletul să supraviețuiască purificat în cer, lângă Cel Preaînalt, părintele luminilor, eliberat de învelișul trupului corupt.

2. Împrejurările în care a fost instituită Sărbătoarea Nașterii Domnului

Troparul zilei specifică sensul acestei sărbători a Natalității (*Nascere Domini*): *Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeu nostru...* Biserica a încercat să-și apropie sărbătoarea Crăciunului cu rădăcini milenare, «*necreștină, dar prăznuită de o populație cu trăire creștină*».[31] dedicând-o Nașterii Mântuitorului, numit Soarele Dreptății.

2.1. Textul din **Noul Testament (Matei 1, 18)** este următorul: *Cristi autem generatio sic erat (Iar nașterea lui Iisus Hristos așa a fost)*. Cuvântul grec *genesis* (naștere) a fost tradus în latină, în Vulgata, cu *generatio*, - *onis* (generare, naștere din părinți) sinonim cu “*natalis*”. După **Ovid Densușianu, Al. Graur și Al. Rosetti**, apelativul Crăciun derivă din latinescul *creatio*. Dar limba Bisericii nu a întrebunțat și pe *creatio*, pornindu-se de la sensul lui creare, de “*faire naitre du neant*”. Prin urmare este un nonsens să legi etimologic numele *Crăciun* de termenul *creatio*, -*onis*, fiindcă termenul “creare” nu are sensul de “naștere”. Iisus Hristos S-a născut din veci din Tatăl, fiind de o ființă cu Tatăl, și “la plinirea vremii” s-a născut cu trupul, fără de păcat, din Fecioara Maria și de la Duhul Sfânt, așa cum se afirmă în Crez: “născut, nu făcut, cel de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut”.[32]

2.2. Din latinul *natalis* avem însă în română cuvântul *nat*, de unde expresia: *Tot satul își are natul*, adică fiecare cu obârșia lui, cu generația (*generatio-onis*) neamului său. Cuvântul *nat* (*natus*) nu are legătură cu Crăciunul, ca în limbile romanice apusene.[33]

2.3. **Al. Graur** mai derivă *Crăciun* și din latinul *calatio*, care însemna “chemare”, și anume chemarea pe care o lansau preoții la zi întâi a fiecărei luni, de unde și numele de *kalendae*, care se dădea primelor zile ale lunii (cu derivatul *calendar*, *cărindar*). Dar Crăciunul nu e la zi întâi și nu presupune nici o chemare[34].

2.4. În textele bisericești românești numele Crăciun a fost eludat secole întregi (XVI, XVII, XVIII), datorită încărcăturii păgâne a sărbătorii, care asocia la Nașterea Domnului un alai de personaje de neînțeles cu măști de *Moși, Cioban, Mut, Plugari, Țigan, Căiuți, Capră/Țurcă, Urs*. De exemplu în *Cazania de la Govora* - 1642 și în *Cazania lui Varlaam* - 1643, numele sărbătorii Crăciunului a fost înlocuit cu “Sărbătoarea Născutului”. În schimb în texte laice apare și ca nume al sărbătorii: mitropolitul Sucevei, Ghedeon, și mai mulți boieri mulțumesc în scris craiului Gh. Racoți pentru un ajutor în bani, “pe care se îndatoreau a-i răspunde până în ziua Crăciunului”[35]. Gheorghe Mihăilă îl găsește atestat în sec. al XII-lea: *crăciun* (1198)[36]

2.5. Datinile străvechi ale Crăciunului asociate la sărbătoarea împărătească a Nașterii Mântuitorului au persistat de-a lungul secolelor până în zilele noastre în ciuda interdicțiilor.

Actul de martiraj al Sfântului *Craçun*, județul Constanța) menționează practicarea acestei sărbători de enoriași din toate categoriile sociale în secolul al IV-lea, «în ziua calendelor lui ianuarie...îmbrăcați în piei de capră... urmând obiceiul păgânilor, deși se numesc creștini»[37].

Același lucru se semnala și în vestul Europei. În 742 Sfântul Bonifaciu scria Papei Zaharia (pontif între 741-752), scandalizat că la Roma, de Anul Nou, creștinii, deghizați în animale după obiceiul păgânilor, cântau și dansau ziua și noaptea, chiar pe treptele bazilicii Sf. Petru, refuzau din superstiție să împrumute vecinilor foc sau unelte din fier[38].

În spațiul germanic la carnavalul *Julfest* apare personajul *Julbock*. Acesta este un țap confecționat din paie, legat cu o fundă roșie. În mitologia țărilor nordice, zeul tunetelor *Thor* – denumit și *Donner*, alerga pe bolta cerului într-o șaretă trasă de țapi, iar la solstițiul de iarnă Thor se cobora printre oameni. Țapul lui *Thor* a devenit în țările scandinave un simbol al Crăciunului. În Finlanda, Moș Crăciun este numit *Joulupukki*, cuvânt derivat de la *Julbock*[39].

Conducătorii bisericii au luat poziție și împotriva obiceiului păgân de a face daruri pe 25 decembrie (obicei care își trage originea din Saturnalii, când cei bogați făceau daruri celor sărmani în cinstea vârstei de aur a libertății, când Saturn stăpâna toată lumea cunoscută).

2.6. Iată un exemplu cum la români sărbătoarea moștenită a fuzionat firesc cu creștinismul: «Se spune că Moș Crăciun a găzduit și ospătat pe Ioan Sântioan. Cică Ioan Sântioan a călătorit cu Maica Domnului și cu Hristos și s-au abătut la casele lui Moș Crăciun. După ce s-au ospătat și au băut, Ioan Sântioan a zis lui Moș Crăciun : *Noi bem și ospătam și nu ne întrebăm cine e mai mare dintre noi.* Moș Crăciun i-a răspuns: *Mare ești, Doamne, de mărire, de când te-ai născut. Dar eu m-am pârlejit (am fost de față – cu acest prilej, n.n.) și te-am sprijinit în poala de veșmânt și n-ai dat de pământ»[40].*

Parcă asistăm la Întâmpinarea Domnului de dreptul Simeon bătrânul (sărbătorită în calendar la data de 2 februarie), în ritualul punerii înaintea Celui Preaînalt a Pruncului Sfânt, Fiul Omului, întâi născut din Preacurata Fecioară Maria și de la Duhul Sfânt.

2.7. «Creștinismul popular, afirmă **Nelu Zugravu**, s-a născut din conviețuirea religiilor în momentul de formare și ascensiune a religiei Mântuitorului în Imperiul Roman, din similitudinea practicilor, din supraviețuirea mitologiilor ancestrale, din revalorizarea simbolurilor preistorice și din creștinarea unor divinități, credințe și cutume antice.»[41].

Întrucât sărbătoarea Crăciunului era prea adânc înrădăcinată în mentalitatea populară pentru a fi înlăturată, biserica a hotărât să o păstreze închinând-o Nașterii Mântuitorului.

Ion Ghinoiu observă cum creștinismul a vehiculat numeroase practici precreștine pe care, fără să vrea și fără să știe, le poartă cu el. Fără creștinism multe credințe și superstiții nu ar fi ajuns până în secolul XXI.[42]

Practicile religioase au fost preluate prin tradiție, fără să existe îndrumări scrise privind de exemplu **închinatul spre răsărit, orientarea estică a mormintelor, a altarului bisericilor și a icoanelor în casă, palma deschisă** cu degetele răsfirate în chip de raze (**simbol solar**) cu care preoții invocă duhul sfânt și binecuvântează credincioșii, **tămâiatul, aprinsul lumânărilor și candelii**, primirea și transmiterea **luminii de Paști, stropirea cu apa sfințită, pomenile** etc.

Istoricul **Socrate Scolasticul**, citat de cercetătorul **Nelu Zugravu** susmenționat[43] arată că **nici apostolul Petru, nici evangheliștii nu au impus celor convertiți cum să celebreze sărbătorile**: «Căci nici Mântuitorul, nici Apostolii n-au impus pentru aceasta nici un precept și n-au stabilit nici o pedeapsă contra celor ce le-ar comite... Apostolii n-au cugetat niciodată să prescrie sărbători. Ei n-au avut grijă decât să recomande pietatea».[44] **Mântuitorul** însuși a spus: «**N-am venit să stric, ci să împlinesc**»[45]

2.8. La primele popoare creștinate, numele sărbătorii arată exclusiv evenimentul creștin al nașterii Domnului, fără trimitere la străvechea sărbătoare pre-creștină: latină- Natales, italiană- Natale, spaniolă- Navidad, portugheză- Natal, provensală- Nadal, franceză- Nativité/ Noël, engleză- Nativity/Christmas, rusă- Rozdjestvó, ucraineană – Rizdvó, polonă- Boże Narodzenie, sârbă-croată-slovenă- Bozic, bulgară –Bozik, cehă- Vanoce, slovacă – Vianoce.

Petru Caraman, studiind răspândirea geografică a cuvântului *Crăciun* îl găsește numai la români și la locuitorii din imediata vecinătate a granițelor etnice românești: la ucrainenii carpațici *Kerečunj večery*, la slovaci tot *Kračun* (numai la cei din est), la unguri *Karácson*, cu același sens ca și la români. Deci reiese că pretutindeni cuvântul e împrumutat de la români.[46]

In concluzie constatăm că la toate popoarele Europei elementele asociate sărbătorii multimilenare a Crăciunului fac parte dintr-un sistem coerent de reprezentare mitico-rituală a lumii, care dovedește **continuitatea a unei credințe monoteiste în Dumnezeuzeul Luminii și al Dreptății**. Pretutindeni apare aceeași dezvoltare spirituală: cultul solar al Crăciunului este absorbit organic în sărbătoarea creștină a Nașterii Domnului, o dovadă convingătoare despre **comunitatea de origine** a popoarelor europene.

Această **origine** este **autohtonă, strict europeană și nu indo-europeană** cum s-a susținut în mod eronat. De ce? Deoarece **cultul soarelui este axiomatic legat de agricultură**, iar cercetări arheologice recente precum și datările cu C¹⁴ au dovedit că **agricultura își nu are originea în ținutul arid al Indiei, ci în bazinul carpațo-dunărean situat în inima Europei**[47]. Munții Carpați au fost **habitatul primitiv al arienilor** care au populat India, așa cum dovedesc cercetătorii britanici în *The Cambridge History of India*. [48] Autohtonii carpațo-dunăreni practicau agricultura încă din epoca pietrei (7800 î.Hr.), arând pământul cu plug din corn de cerb șlefuit și placat cu silex. S-au descoperit semnificative depozite de graminee carbonizate în gospodăriile neolitice. Cercetările arheologice ale **Grupului de lucru Schela Cladovei –Lepenski Vir** efectuate între 1990-2000 au dus la concluzia că agricultura a început la Porțile de Fier.[49]

În același timp, cercetătorul italian **Marco Merlini** sesizează cu justete că recunoașterea internațională a **primordialității civilizației carpațo-dunărene** are repercusiuni culturale importante asupra **identității spirituale comune a popoarelor** care locuiesc bătrânul continent **Europa**: „Teorema clasică *Ex Oriente lux* este schimbată în *Ex Occidente lux* (...). Aceasta aduce o îmbogățire și expansiune a matricei istorice și culturale pe care se bazează identitatea noastră europeană, pentru că **civilizația Dunării este acum considerată ca una din „mamele” culturii europene moderne.**”[50]

În ceea ce privește tema prezentului studiu, **sărbătoarea solară a Crăciunului este una din mărcile de străvechime ale neamului românesc și ale spiritualității europene.**

Autor: Prof. **Dorina Șuhanea** (e-mail: dorinas@gmail.com)

Index bibliografic alfabetic

1. **Teodor Bălășel**, *Șezătoarea*, anul XXIV, nr.3-4, 1916
2. **Bonsall, C.; Radovanovic, I.; Boroneant, V.**, *The Iron Gates in Prehistory: New Perspectives* <http://www.arcl.ed.ac.uk/arch/clivebonsall/page7.htm>

3. **Vasile Buta** monografia *Hălmagiu pe treptele timpului*, Editura Sophia, 1999
4. **Petru Caraman**, *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi*, Iași 1931
5. **D. Caselli**, *Crăciunul la diferite popoare*, București, Institutul de Arte grafice și editură Minerva, 1915 apud **Gabriel Gheorghe**, op.cit.,p.104
6. www.CrestinOrtodox.ro - Mos-Ajunul
7. http://www.crestinortodox.ro/Despre_cuvantul_Craciun-p53-11170
8. **Crezul niceo-constantinopolitan**,
www.crestinortodox.ro/Sfanta_Treime_art_subcat184_242.html
9. **Julia Maria Cristea** - *Viena - Seria: Istorie și etnografie, Sărbătoarea Crăciunului (1)*
<http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Sarbatoarea%20Craciunului%20de%20JMC%201.htm>
10. http://datini-obiceiuri.crestinortodox.ro/Anul_Nou_civil-23-12019.html
11. **Adrian Fochi**, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, Ed. Minerva, Buc.1976
12. **G. J. Frazer**, *Creanga de aur*, Ed. Minerva 1980,
<http://www.sacredtexts.com/pag/frazer/gb06302.htm>
13. **Marija Gimbutas**, *Civilizație și cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european*, ed. rom. 1989, traducere din limba engleză de Sorin Paliga
14. **Gabriel Gheorghe**, eseu *Originea cuvântului Crăciun*, în *Studii de cultură și civilizație românească*, Fundația Gândirea, București 2001, sau <http://www.gandirea.ro/craciun.php>
15. **Gabriel Gheorghe**, eseu despre vocala *â, î* din indo-europeană, *Studii de cultură și civilizație românească*, Fundația Gândirea, București 2001, www.gandirea.ro
16. **Ion Ghinoiu**, *Obiceiuri de peste an*, Buc.1997, *Sarbatori si obiceiuri romanesti*, Ed. Elion
17. **Ion Ionescu** (preot), *Etimologia cuvântului Crăciun*,
http://diverse.crestinortodox.ro/Etimologia_cuvantului_Craciun-53-11170.html
18. **N.Iorga**, *Studii și documente* IV, p.44 -45, apud G. Gheorghe, op.cit.p.112
19. *Istoria bisericească*, V, 22, Buc.1897
20. *Istoria Ortodoxiei*, vol.8, p.93-105, **Asterie al Amasiei**, *Cuvânt împotriva sărbătorii Calendelor*
21. **Matei**, 5.17, *Noul Testament*
22. **Marco Merlini**, *Rădăcinile adânci ale civilizației europene*, în revista *DACIA magazine*, nr.13/iunie 2004, conferință la Al V-lea Congres Internațional de Dacologie, 25-26 iunie, Hotel Intercontinental, București
23. **Gheorghe Mihăilă**, *Cuvintele de origine autohtonă în limba română*, în **Academia Română. Discursuri de recepție**, VIII. (1990–1995), Ed. Academiei Române, Buc. 2005.
24. **Thomas Nast**, http://cartoons.osu.edu/nast/santa_camp.htm

25. **Antoaneta Olteanu**, *Calendarele poporului român*, Ed. Paideia, Buc.2001
26. **Sorin Paliga**, *Influențe romane și preromane în limbile slave de sud*, 2003, ed. II electronică egg.mnir.ro/pdf/Paliga_InflRomane.pdf,
http://www.unibuc.ro/ro/cd_sorpaliga_ro
27. **Romtelecom**, *Lista oficială a abonaților telefonici*, Buc.2002, vol.2, p.99-102
28. **Joan Sabin**, *Customs and Traditions*, Oxford 1973
29. **Haddon Sundblom** http://en.wikipedia.org/wiki/Haddon_Sundblom
30. **Romulus Vulcănescu**, *Mitologie română*, Ed. Academiei, București 1985
31. **The Cambridge History of India**, Cambridge : University Press , 1922
32. **Nelu Zugravu**, *Geneza creștinismului popular al românilor*, Institutul Român de Tracologie, XVIII, București 1997
33. **Alexander Hislop**, Christmas and Lady-day,
http://beyondbabylon.blogspot.com/2006_12_01_archive.html

[1] **Julia Maria Cristea - Viena - Seria: Istorie și etnografie, Sărbătoarea Crăciunului (1)**
<http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Sarbatoarea%20Craciunului%20de%20JMC%201.htm>

[2] A se vedea autorii antici Macrobius, Mnaseas, Diogene Laertios, Hesychius ș.a., citați de cercetătorul **Gabriel Gheorghe** în eseu *Originea cuvîntului Crăciun*, în volumul *Studii de cultură și civilizație românească*, Fundația Gândirea, București 2001, pag. 117; pentru grafia anumitor cuvinte cu **conservarea lui î din i** vezi și eseu despre **vocala â, î din indo-europeană** susceptibilă să fie confundată cu a și cu i, op.cit., p.97-99, www.gandirea.ro

[3] **Thomas Nast** “invented” the image popularly recognized as Santa Claus for the 1862 Christmas season *Harper’s Weekly* cover, vezi site-ul http://cartoons.osu.edu/nast/santa_camp.htm

[4] În 1927 cotidianul New York Times comenta că în sfârșit înfățișarea lui Santa Claus a fost standardizată după prototipul de mai sus(...) imaginea bunului moș pe care-l cunoaștem noi, s-a născut dintr-o reclamă pentru firma “The Coca-Cola Company” realizată de **Haddon Sundblom**, desenatorul american de origină suedeză, în http://en.wikipedia.org/wiki/Haddon_Sundblom

[5] **Antoaneta Olteanu** în *Calendarele poporului român*, Ed. Paideia, Buc.2001, p.556

[6] **G.Gheorghe**, op.cit., p.123, sau <http://www.gandirea.ro/craciun.php>

[7] **Marija Gimbutas**, prefața studiului *Civilizație și cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european*, (ediția românească 1989): „România este vatra a ceea ce am numit Vechea Europă, o entitate culturală cuprinsă între 6.500-3.500 î.e.n., axată pe o societate matriarhală, teocratică, pașnică, creatoare și iubitoare de artă... o cultură a unei societăți de agricultori. A devenit de asemenea evident că această străveche civilizație europeană precede cu câteva milenii pe cea sumeriană.”

[8] **Petru Caraman**, *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi*, Iași, 1931

- [9] **Romulus Vulcănescu**, *Mitologie română*, Ed. Academiei, București 1985, p. 382
- [10] <http://www.sacred-texts.com/pag/frazer/gb06302.htm>
- [11] **Romulus Vulcănescu**, *Mitologie română*, Ed. Academiei, București 1985, p.372-373
- [12] *Studia Albania*, XVI, p.35-104, apud **Romulus Vulcănescu**, *Mitologie română* Ed. Academiei, Buc.1985, p.330
- [13] **Julia Maria Cristea** - Viena - Seria: Istorie și etnografie, Sărbătoarea Crăciunului (1) <http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/ISTORIE/Sarbatoarea%20Craciunului%20de%20JMC%201.htm>
- [14] Influențe romane și preromane în limbile slave de sud, 2003, editia a II-a electronică,p.48, http://www.unibuc.ro/ro/cd_sorpaliga_ro
- [15] **Joan Sabin**, *Customs and Traditions*, Oxford 1973, p.7-8
- [16] *Calendarele poporului român*, Ed. Paideia, Buc.2001, de **Antoaneta Olteanu**, p.557-558, preluare din culegerea lui **Adrian Fochi** *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, Ed. Minerva, Buc.1976
- [17] amintită în monografia “Hălmațiu pe treptele timpului”, de **Vasile Buta** Editura Sophia, 1999,
- [18] **Antoaneta Olteanu**, op.cit., p.556, apud **Ion Ghinoiu**, *Obiceiuri de peste an*
- [19] **Antoaneta Olteanu**, idem, p.548, preluare din **Teodor Bălășel**, *Șezătoarea*, anul XXIV, nr.3-4, 1916, pp.43-47
- [20] WWW.CrestinOrtodox.ro - Mos-Ajunul
- [21] **Romulus Vulcănescu**, *Mitologie română*, Ed. Academiei, București 1985, p.378:”Se pare că aculturația celtică a calului solar se întinde aproape la întreaga Europă”
- [22] idem, cap. *Fitomitologie*, 4.*Modelul arborelui cosmic*, p.485-486)
- [23] vezi **Julia Maria Cristea**, op. cit., Viena AGERO Stuttgart® - Deutsch-Rumänischer Verein e.V. Stuttgart
- [24] **Alexander Hislop**, Christmas and Lady-day, http://beyondbabylon.blogspot.com/2006_12_01_archive.html
- [25] **George James Frazer**, *Creanga de aur*, Ed. Minerva 1980, vol.III, p.136, ap. Gabriel Gheorghe, op. cit., p.104) “*The Virgin has brought forth, the light is waxing*”
- [26] **Julia Maria Cristea**, op.cit.
- [27] **I. Caselli**, *Crăciunul la diferite popoare*, apud Gabriel Gheorghe, op.cit.,p.104
- [28] **Romulus Vulcănescu**, *Mitologie română*, Ed. Academiei, București 1985, p.387
- [29] **Romtelecom**, Lista oficială a abonaților telefonici, Buc.2002, vol.2, p.99-102 (peste 1500 persoane înregistrate)
- [30] *Geneza creștinismului popular al românilor*, Institutul Român de Tracologie, XVIII, București 1997, p.133
- [31] **Gabriel Gheorghe**, op.cit.p.115, sau <http://www.gandirea.ro/craciun.php>

[32] **Crezul niceo-constantinopolitan (381),**

www.crestinortodox.ro/Sfanta_Treime_art_subcat184_242.html

[33] pentru detalii vezi studiul *Etimologia cuvântului Crăciun*, de preot **Ion Ionescu**, postat pe site-ul http://diverse.crestinortodox.ro/Etimologia_cuvantului_Craciun-53-11170.html

[34] http://www.crestinortodox.ro/Despre_cuvantul_Craciun-p53-11170

[35] **N.Iorga**, *Studii și documente* IV, p.44 -45, apud G. Gheorghe, op.cit.p.112

[36] Academia Română. *Discursuri de recepție*, VIII. (1990–1995), București, Editura Academiei Române 2005. **Gheorghe Mihăilă**, Cuvintele de origine autohtonă în limba română

[37] *Istoria Ortodoxiei*, vol.8, p.93-105, **Asterie al Amasiei**, *Cuvânt împotriva sărbătorii Calendelor*, apud **Nelu Zugravu**, op.cit., p.46

[38] Idem, p.48

[39] **Julia Maria Cristea**, op.cit

[40] **Antoaneta Olteanu**, op.cit., p.557, apud Adrian Fochi

[41] **Nelu Zugravu**, op.cit., p.32

[42] http://datini-obiceiuri.crestinortodox.ro/Anul_Nou_civil-23-12019.html

[43] **Nelu Zugravu**, op. cit., p.36

[44] *Istoria bisericească*, V, 22, Buc.1897, p.298

[45] **Matei**, 5.17

[46] **Petru Caraman**, Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi, Iași, 1931, p.35-36

[47] **Marija Gimbutas**, 1989, *Civilizație și cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european.*, traducere din limba engleză de Sorin Paliga Uluitoarele descoperiri făcute în România și în alte țări învecinate după al doilea război mondial, asociate datărilor cu radio-carbon, au făcut posibilă înțelegerea importanței începuturilor culturii “vechi europene”, o cultură a unei societăți de agricultori(s.n.). A devenit de asemenea evident că această străveche civilizație europeană precede cu câteva milenii pe cea sumeriană (cuvântul introductiv al autoarei studiului)

[48] *The Cambridge History of India*, vol.I, cap.III, *The Arians*, pag 67-71, Cambridge : University Press , 1922 apud **Gabriel Gheorghe**, *Studii de cultură și civilizație românească*, Fundația Gândirea, Buc. 2001, pag.26

[49] „Din 1989 **Clive Bonsall** a coordonat un proiect major de cercetare interdisciplinară la Porțile-de-Fier, în colaborare cu specialiști din Marea Britanie, Ungaria, România, Serbia și SUA. Cercetarea s-a concentrat asupra perioadei dintre 7000 și 5000 î.Hr., în cursul căreia s-a introdus agricultura în regiune”. Studii: **Bonsall, C.; Radovanovic, I.; Boroneanț, V.**, , international conference on *The Iron Gates in Prehistory: New Perspectives*, Department of Archaeology, 30th March-2nd April, 2000, Oxford: Archaeopress; **Mason, S., Boroneanț, V. & Bonsall, C.** (1996) *Plant remains from Schela Cladovei, Romania, Mesolithic Miscellany*, 17(2): 11–14; **Cook, G.T., Bonsall, C., Hedges, R.E.M., McSweeney, K., Boroneanț, V. & Pettitt, P.B.** (2001) A freshwater diet-derived ¹⁴C reservoir effect at the Stone Age sites in the Iron Gates gorge. *Radiocarbon* 43(2A): 453–460 <http://www.arcl.ed.ac.uk/arch/clivebonsall/page7.htm>

[50] **Marco Merlini**, *Rădăcinile adânci ale civilizației europene*, în revista DACIA magazine, nr.13 din iunie 2004, conferință susținută la Al V-lea Congres internațional de dacologie, 25-26 iunie, Hotel Intercontinental, București